

Întoarcerea mitului. Ernst Jünger în România – Ernst Jünger și românii¹

Alexander RUBEL*

Key-words: *Ernst Jünger, Mircea Eliade, Emil Cioran, Garda de Fier*

Profetul care nu are nicio trecere în propria țară este vorba biblică ce pare a i se potrivi ca o mânășă autorului Ernst Jünger. Dacă, la peste zece ani de la moartea sa, autorului îi este încă atribuită eticheta de „autor controversat” în propria țară, cu toate că în timpul vieții a contribuit prin propriile forțe la publicarea a două lucrări venerate în alte țări (lucru care se mai întâmplase doar cu Goethe), el este considerat totuși încă de demult un clasic al literaturii universale. Cercetările istorice de receptare a literaturii jüngeriene se constituie ele însele într-un câmp de cercetare foarte bine delimitat și vor fi în continuare intensiv abordate. Pe lângă numeroasele fenomene de receptare analizate în propria țară (Dietka 1987, Dietka 1996), în centrul observațiilor s-au aflat și țări din Europa Centrală și de Vest (Dornheim 1987, Ipema 1985, Müller 1993; Neaman 1999, Vandevoorde 1992), Franța – care a avut un rol important în acest context – aflându-se în centrul atenției².

Pe lângă Spania și Italia sunt aduse în discuție tot mai multe țări, care până acum 20 de ani erau despărțite de restul Europei prin „Cortina de Fier”. Din această categorie, României îi revine fără îndoială un rol semnificativ, întrucât aici apăruseră lucrări ale lui Jünger atât înainte de cel de-al Doilea Război Mondial și după „perioada de tranziție”, cât și în timpul comunismului, care, în România lui Ceaușescu, se manifesta brutal și ostil față de cultură. Așa cum observase și Jünger într-una din scrisorile adresate lui Henri Plard și reproduse în jurnalele sale:

---

¹ Textul reprezintă o versiune adăugită și completată a unui articol publicat în limba germană, *Die Wiederkehr des Mythos. Ernst Jünger in Rumänien – Ernst Jünger und die Rumänen*, în N. Zarska, G. Diesener, W. Kunicki (eds.), *Ernst Jünger – eine Bilanz*, Leipzig, Leipziger Universitätsverlag, 2010, p. 431–450. Mulțumesc Deliei Ailieșei pentru traducerea materialului în română.

Această lucrare a fost publicată în cadrul proiectului „Cercetători competitivi pe plan european în domeniul științelor umaniste și socio-economice. Rețea de cercetare multiregională” (CCPE) – POSDRU/159/1.5/S/140863, proiect strategic „Programe doctorale și postdoctorale – suport pentru creșterea competitivității cercetării în domeniul Științelor umaniste și socio-economice” cofinanțat din Fondul Social European, prin Programul Operațional Sectorial pentru Dezvoltarea Resurselor Umane, 2007–2013.

* Institutul de Arheologie, Iași, România.

² Lucrările despre Jünger în Franța (ale cărui jurnale din cel de-al Doilea Război Mondial au fost publicate în ediția clasică „Pleiade”) nu pot fi trecute cu vederea, ca de exemplu Koslowski (Hg.) 1996. Explicația cea mai plauzibilă pentru receptarea lui Jünger în Franța ca „fenomen” o găsim la Plard 1990.

„Românii sunt singurii care, dincolo de Cortină, îmi tipăresc cărțile” (SW 20, 115, 18.1.1982)³.

Această chestiune trebuie într-adevăr explicată, iar în cele ce urmează vom surprinde posibile contexte în relația specială a românilor cu opera lui Ernst Jünger. Astfel, un rol important vor avea două subcapitole diferite: mai întâi, în subcapitolul *Ernst Jünger în România* ni se prezintă un inventar aproximativ al lucrărilor lui Jünger apărute în România, completat – pe cât posibil – de informații privitoare la edituri și trimiteri către contexte. Acestui subcapitol i se alătură un alt subcapitol *Ernst Jünger și românii*, întrucât autorul a avut relații intense de prietenie cu românii din exil, care necesitau, desigur, o atenție deosebită. În fine, vom mai încerca să enumerăm motivele care ar putea explica receptarea entuziastă a lui Jünger în România, chiar dacă rezultatele ar putea fi unele provizorii, deoarece pentru o analiză mai amănunțită a chestiunii în cauză este nevoie de multe alte interviuri.

1. Ernst Jünger în România⁴

Lucrările lui Jünger din România precomunistă au fost identificate foarte greu din cauza stării deplorabile a bibliotecilor din țară. Prin urmare, nu am reușit nici până acum să intrăm în posesia unui exemplar al traducerii din 1924 a lucrării *Stahlgewitter (Furtuni de oțel)*. Ediția a fost publicată cu titlul *Prin furtuni de oțel* (cuvânt cu cuvânt în limba germană: *durch Stahlgewitter*) și având subtitlul: *Carnetul unui comandant de detașament de asalt* (cuvânt cu cuvânt în limba germană: *Heft eines Stoßstruppführers*, aparent după modelul anexei din prima ediție germană: *Aus dem Tagebuch eines Stoßstruppführers*)⁵. Nu am putut identifica nici o ediție din 1937 (*În furtuni de oțel*), care a fost menționată într-un anunț redacțional atunci când, la editura Polirom, au apărut jurnalele autorului din cel de-al Doilea Război Mondial (mai multe despre asta în cele ce urmează).

Căutarea lucrărilor jüngeriene începe, astfel, din perioada după cel de-al Doilea Război Mondial, mai întâi cu o serie de traduceri din acest autor controversat, publicate (începând cu anul 1968) fragmentar în diverse reviste, apoi cu *Marmorklippen (Pe falezele de marmură)*, care apare în 1971 și sub formă de carte (Jünger 1971). La început, Jünger a fost prezent doar în reviste, în acest context, revistei culturale „Secolul 20” revenindu-i un rol foarte important. În numărul 5 pe 1968 apar pentru prima dată în traducere românească fragmente din *Strahlungen (Iradiații)*. Traducerea, realizată de L. Voita, a apărut împreună cu un articol introductiv scris de Petre Stoica despre *Ernst Jünger și jurnalul ca formă de viață* (Stoica 1968). Revistei „Secolul 20” îi revine meritul de a fi publicat în 1973 numeroase fragmente din *Heliopolis* în traducere românească (vezi Jünger 1973, precum și eseul traducătorului, Voita 1973), precum și de a fi publicat la mult timp

³ După ediția *Sämtliche Werke* [‘Opere complete’], Stuttgart, 1978, lucrările lui Jünger sunt reproduse cu mențiunea SW; doar jurnalele vechi, *Siebzig verweht*, primesc mențiunea SV începând cu al patrulea volum din ediția în cinci volume (Stuttgart, 1998).

⁴ Lista care va fi prezentată în cele ce urmează, conținând lucrările publicate de Jünger în România, nu trebuie înțeleasă ca fiind completă. În special pentru perioada dinainte de 1945 nu s-au putut efectua cercetări intensive.

⁵ Nu se cunosc editura și locul apariției.

după revoluție, mai precis în anul 2000, un număr special dedicat lui Ernst Jünger (nr. 10–12/2000; pentru mai multe despre acest subiect, vezi *infra*). Pentru activitățile de pionierat de la sfârșitul anilor '60⁶ trebuie să i se mulțumească longevivului redactor-șef al numitei reviste, carismaticului intelectual Dan Hăulică (care a condus redacția între 1967 și 1990). Admirator înfocat al lui Jünger, Hăulică reușește să publice în revista pe care o conduce lucrările autorului. Ca unul care l-a vizitat pe Jünger la Wilflingen, Hăulică este menționat de mai multe ori în jurnalul autorului (SW 4, 496, 1.7.1968; SW 4, 567, 30.5.1969). Însemnările despre el evidențiază stima enormă pe care Jünger i-o purta promotorului său român. „Secolul 20” a fost, fără doar și poate, un caz aparte în spațiul cultural român. Revista s-a bucurat de o poziție specială – asociată cu poziția specială a redactorului-șef –, asemenea revistei „Sinn und Form” („Sens și formă”) din Germania de Est, condusă de Peter Huchel (1949–1962; vezi Schoor 1992). Prin urmare, în 1987, „Secolul 20” primește, la Centre Pompidou din Paris, pentru rapoartele sale culturale, detașate pe cât posibil de influența politică, premiul UNESCO pentru cea mai bună revistă de literatură și artă din lume⁷. Chiar și Jünger vorbește numai de bine despre revistă: „Pe mine m-a uimit chiar faptul că o revistă precum « Secolul 20 » poate exista în România” (SV, IV, 454, 24.7.1990).

Pentru primul număr al revistei „Secolul 20”, care cuprindea textele autorului, redacția și traducătorul L. Voita au ales o serie de fragmente din jurnalele lui Jünger din timpul războiului și din perioada postbelică. Fragmentele alese surprind o perioadă mai lungă (18.2.1941–20.11.1948) și cuprind și unele însemnări din volumul *Jahre der Okkupation (Anii de ocupație)*. La acestea se adaugă și menționatul eseu al lui Petre Stoica, care își propune să familiarizeze cititorul cu lucrările lui Jünger. Citind aceste rânduri, ne dăm seama imediat că acest eseu a fost scris dincolo de Cortina de Fier: fără vorbe goale despre „clasele sociale”, „forțele de producție”, „societate” etc., în schimb cu observații concrete despre viața și opera lui Jünger, observații ce ar fi putut apărea în orice revistă de literatură din Vest. Chiar cu privire la „muncitor”, Stoica face referire la concepția lui Jünger, după care acesta trebuie înțeles într-un context metafizic și care nu are nicio legătură cu definiția clasică marxistă (Stoica 1968: 126).

Remarcabil e faptul că, dintre fragmentele selectate din jurnalele autorului, cele din *Anii de ocupație* se bucură de o mai mare atenție; tocmai acea parte a jurnalelor care a fost acuzată de revanșism! Jünger nu vrea să se scuze – așa cum era de așteptat din partea unui german –, ci denunță încălcarea drepturilor omului încă de la începutul perioadei de ocupație, spunând lucrurilor pe nume. Mai mult, el critică expulzarea germanilor din regiunea Sudeților (SW 3, 473, 11.6.1945) și vorbește dur la adresa teoriei vinovăției comune. Aceasta s-ar explica în două moduri:

---

⁶ Din 1963 a deținut funcția de redactor-șef adjunct. Între 1990 și 2002, Hăulică a fost ambasador al României la UNESCO.

⁷ Pentru mai multe detalii despre premiul UNESCO, vezi http://www.secolul21.ro/despre_noi.htm. Nu trebuie să fim decepționați că autori precum Kafka (din care abia în nr. 5/1964 au apărut diverse fragmente de proză) sau Musil nu puteau fi tipăriți și că redacția se afla sub o presiune politică permanentă, în fața căreia a și cedat. Vezi și <http://www.ziua.ro/display.php?data=2007-01-11&id=213949>.

Pentru cel învins însemna: trebuie să-mi apăr fratele și vina sa. Pentru învingător, aceasta (vina) dădea pur și simplu startul la jafuri justificate. Dacă se întinde prea mult coarda, se ajunge la întrebarea periculoasă dacă fratele chiar a greșit atât de mult (SW 3, 509, 20.8.1945).

Astfel de observații controversate nu și-au găsit locul și în selecția românească. Printre fragmentele alese observăm un pasaj, care astăzi apare ca un produs de „contrabandă” blocat de cenzură: cu privire la arestarea lui Himmler în mai 1945, Jünger descrie acea trăsătură a regimurilor teroriste pe care Hannah Arendt avea s-o numească mai târziu „banalitatea răului”. În contextul experienței românești cu bine-cunoscuta Securitate, impactul acestui pasaj din lucrarea unui autor cu un trecut conservator de dreapta mi se pare extrem de important:

Pe de altă parte, devine clar care este răul care a invadat instituțiile noastre [referitor la integritatea civilă a asasinului în masă Himmler – n.n.]: progresul abstractizării. Din spatele ghișeului se poate ivi oricând călăul nostru. Azi ne distribuie o scrisoare recomandată, mâine sentința la moarte. Azi ne rupe biletul, mâine capul. Îndeplinește ambele misiuni cu aceeași meticulozitate, cu același simț al datoriei [...]. [Lumea noastră] nu are zone și perioade înspăimântătoare, ci este ea însăși înfricoșătoare (SW 3, 455, 23.5.1945; Stoica 1968: 120 [traducerea este fidelă]).

Stoica nu exclude nici posibilitatea ca Jünger să nu-și fi retractat niciodată în chip explicit părerile exprimate în scrierile naționalist-revoluționare⁸. În special cărții *Falezile de marmură*, adusă în atenția noastră și considerată o capodoperă, i se va atribui fără nicio ezitare un caracter de rezistență. Dar este vorba despre un roman cu morală, în care pot fi recunoscute cu ușurință, printre rânduri, personaje precum Göring, Goebbels sau chiar Hitler.

Odată clarificat acest lucru, Stoica face o afirmație care ne permite să citim printre rânduri (a se observa folosirea prezentului):

Deși caracterul grandioasei ficțiuni e inteligent învăluit, sensurile și subtextele ei sunt imediat înțelese de numeroșii cititori, care văd în ea o operă literară de rezistență (Stoica 1968: 127).

Stoica evidențiază deci importanța lui Jünger, ale cărui „pregnanță și eleganță” de neegalat se regăsesc în toate lucrările sale de la *Inima aventuroasă* încoace (Stoica 1968: 127)⁹.

După apariția eseului său introductiv cu titlul *Ernst Jünger sau calea spre armonie*, L. Voita (care pe atunci se ocupa de traduceri din *Iradiații* și mai târziu din *Heliopolis* apărute în revista „Secolul 20”) publică în anul 1969, în revista clujeană „Steaua”, mai multe fragmente din *Anii de ocupație*, reluându-și activitatea începută cu un an înainte. Mai mult, același număr al revistei cuprinde și eseul lui Jünger despre Alfred Kubin, tradus în română tot de Voita. Aurel Rău, redactorul-șef al publicației clujene, a contribuit cu un articol propriu cu titlul *În vizită la Ernst Jünger* (Rău 1969; vezi și Voita 1969, Jünger 1969 a, 1969b). Un rol important

⁸ „[...] fără să-și fi retractat vreodată în chip explicit părerile” (Stoica 1968: 125).

⁹ În scurta descriere a vieții autorului Ernst Jünger, Stoica face două greșeli obiective: Jünger a fost căpitan (nu colonel) și nu a fost exclus din armată din cauza lipsei de merite, așa cum deseori (nu doar aici) se credea.

pentru publicarea fragmentelor lui Jünger în paginile acestei reviste de literatură l-a avut, desigur, predilecția redactorului-șef pentru autor.

În eseu său introductiv despre Jünger, Voita (1969) subliniază dimensiunea spirituală și misterioasă a operei autorului, precum și contribuția lui la reactualizarea și reinterpretarea miturilor. Până și textul ales reflectă această abordare a lui Voita. Observații sumbre, aforisme sugestive parcă abia șoptite, regăsite și în jurnalele și eseurile lui Jünger, dar nu numai, domină fragmentul¹⁰. Se fac trimiteri la mama pământeană, la mitul asasinării fratelui, mitologia greacă și istoriile lui Herodot, și se redau reflecții despre moarte și vindecare, precum și despre magia cifrelor și a cuvintelor (SW 3, 543f, 20.9.1945; SW 3 624, 24.1.1947; SW 3, 652, 11.4.1948; Jünger 1969: 112–113, 117). Acest aspect cu privire la receptarea jüngeriană ezoterico-mistică tipică pentru România va fi abordat într-un alt loc din eseu.

În articolul său, Aurel Rău vorbește despre vizita făcută lui Jünger, la Wilflingen, la începutul anului 1969, lucru pe care îl face și autorul însuși la scurt timp în jurnalele sale (SW 4, 567, 30.5.1969). Rău are numai cuvinte de laudă la adresa operei lui Jünger și vorbește foarte detaliat despre primirea călduroasă de care a avut parte în casa acestuia (sunt menționate chiar și cafeaua și prăjiturile pe care le pregătise dna Jünger). În dialogul cu autorul mult admirat se aduce în discuție și capodopera *Falezile de marmură*. La întrebarea dacă în spatele personajului „Inspector silvic” se află Hitler, Jünger oferă un răspuns evaziv. S-a scris mult despre asta, despre faptul că în spatele acestor reprezentări simbolice s-ar ascunde o luare de atitudine împotriva lui Hitler, dar și împotriva altor „profesioniști politici ai crimei”¹¹. Rău citează în continuare și un pasaj din *Falezile de marmură*, care se adresa cu siguranță acelor români, care știau să „citească printre rânduri”:

La început, doar zvonurile erau examinate, ca o epidemie sumbră ce urlă în porturile îndepărtate. Apoi s-au răspândit vești, prin viu grai, despre apropierea atacului și a faptelor de violență, pentru ca în final aceste fapte să fie realizate fără rușine. Așa cum la munte ceața groasă prevestește vremea, și inspectorul silvic e cuprins de un nor de îngrijorare. Îngrijorarea îl învăluisse, iar eu sunt sigur că puterea lui stătea mai degrabă în aceasta, și nu în el însuși (SW 15, 269; Rău 1969: 48).

După acest „antrenament” publicistic, în 1971 apare primul text sub formă de carte. Pe de o parte, nu ne surprinde că este vorba despre *Falezile de marmură*, pentru că acesta este romanul care a fost citit ca literatură de rezistență, ca document al „imigrării interioare”, așa cum au evidențiat mereu criticii români. Ba mai mult, în articolul anterior despre Jünger, se pregătise deja „terenul” pentru publicarea

---

¹⁰ Exemplu: „Cucerirea lumii de către Caesar, de către Alexandru trebuie înțeleasă tot la nivel metaforic; violetul este culoarea victoriei, în vreme ce sceptra de fildeș e semnul învingătorului – primul are origini matriarhale, al doilea patriarhale. Aurul e violet închis, e puterea pământeană concentrată” (SW 3, 329, 23.11.1944; Jünger 1969: 111). Sau: „În sfârșit, găsim în aceste grădini [biografiile văzute ca grădini deschise tuturor – n.n.] o multitudine de propoziții divinatorii, care se dezvoltă pe axa timpului prin fapte” (SW 3, 461, 2.6.1945; Jünger 1969: 112).

¹¹ „S-a scris mult, mi se răspunde, în anii imediat următori publicării textului, despre acest lucru. Există aici un simbol, desigur, o atitudine împotriva lui Hitler și a altor profesioniști politici ai crimei” (Rău 1969: 48). Mai târziu s-a exprimat în acest sens și Jünger: „Din punct de vedere pur dinamic, Stalin a fost mai puternic și s-ar fi potrivit mai bine pentru rolul de inspector silvic decât Hitler” (SW 20, 554, 22.10.1985).

„romanului de rezistență”. Acuzația adusă mereu de criticii extremiști de stânga și mai ales de comuniști la adresa culturii, cum că Jünger a servit în anii '20 drept precursor al naziștilor cu publicistica sa politică, pare să nu joace niciun rol în discuțiile din România. Apartenența lui Jünger la cercurile extremiste de dreapta în timpul republicii de la Weimar și pamfletele și scrierile incendiare apărute în revistele corespunzătoare nu au fost niciodată menționate¹². Pe de altă parte, această parabolă este cea care furnizează materia incendiară pentru despotism și dictatură, de care ar trebui să se teamă regimurile totalitare și departamentele sale de cenzură. Profilul întunecat al inspectorului silvic reiese clar din structura parabolei și poate fi interpretat ca o trăsătură esențială a oricărui despot al vremurilor noastre, chiar și a mărețului conducător din regiunea Carpaților.

Romanul care relatează despre cei doi frați, cercetători botaniști, care se luptau pentru libertate cu inspectorul silvic, a fost publicat la Editura Univers, o editură cu mare deschidere, specializată pe traduceri din literatura universală. Traducerea a fost realizată de Ion Roman, germanist cunoscut nu doar pentru traduceri (de exemplu cele din Karl May sau Hermann Hesse), ci în primul rând pentru contribuția sa la receptarea lui Goethe în România¹³. În acea epocă (1968–1972), în România domina o tendință moderată de „dezghețare”, care oferea anumite libertăți pe plan cultural¹⁴. Mai mult, profesorul de literatură comparată Romul Munteanu a fost numit director la Editura Univers (funcție pe care a onorat-o din 1971 până în 1991). La începutul anilor '60, Munteanu a fost lector la Deutsches Literaturinstitut din Leipzig, familiarizat astfel cu limba și cultura germană¹⁵. Trebuie precizat și faptul că Jünger ar fi putut ajunge ușor *persona non grata* în programul de publicații datorită apropierei sale de cercurile naționaliste din Republica Democrată Germană¹⁶. Cu toate acestea, este ciudat că în revistele literare

¹² Observațiile din revistele literare (a se vedea mai sus și în cele ce urmează) subliniază schimbarea lui Jünger și amintesc operele literare care fac referire la Primul Război Mondial într-un mod mai critic (ex. *În furtuna de oțel* sau *Lupta ca experiență interioară*). Discuția nuanțată cu caracter ideologic despre importanța lui Jünger în cercurile naționaliste ale anilor '20 și începutul anilor '30, precum și despre presupusa sa influență în calitate de „precursor” al naziștilor nu poate fi reluată aici. Nu ne rămâne decât să credem că Jünger s-a îndepărtat de naziști la timp. Un bun exemplu găsim la Schwilk (2007: 283–362), ceva mai apologetic la Kiesel (2001: 266–343). Pentru o serie de documente care furnizează date introductive ample, vezi Berggötz (Hg.) 2001.

¹³ Din nefericire, traducerea are câteva puncte slabe, care nu au fost îmbunătățite nici până astăzi, după numeroasele retipăriri și ediții noi ale romanului *Falezile de marmură*. Un exemplu chiar pe prima pagină: „die Rautenklause”, coliba în care cei doi frați și-au trăit viața contemplativă pe marginea falezelor de marmură, devine la Roman un toponim: „schitul de la Rauten”, deci: „celula (cu sensul de chilie sau mănăstire) de la Rauten”. Este vorba de o colibă sau celulă în formă rombică (*Raute* = romb).

¹⁴ Din a doua jumătate a anilor '60 și până la „mica revoluție culturală” din 1971, declanșată de vizita de stat a președintelui Ceaușescu în China și Coreea de Nord, s-a instalat o teroare stalinistă, iar cetățenii s-au bucurat de o scurtă perioadă de libertate. La acestea se adaugă și faptul că România nu a luat parte la invazia Cehoslovaciei din 1968, stârnind atâta simpatie în Vest.

¹⁵ El a scris, de asemenea, și Cuvântul-înainte la prima ediție românească a *Procesului* lui Kafka (traducere Gellu Naum, București, 1965), tot de sub penița lui ieșind și un studiu despre Bertolt Brecht (București, 1966).

¹⁶ Din nefericire, nu am reușit să obținem informații de la Editura Univers, din cauza lipsei de interes și a fluxului continuu de personal.

nu s-au găsit niciun fel de recenzii după apariția romanului¹⁷.

Și totuși, traducerea în limba română a următorului roman al lui Jünger s-a lăsat așteptată 20 de ani. *Praștia*, romanul de internat, complet neașteptat, al lui Jünger din 1973, a fost publicat în 1981, tot la Editura Univers, în traducerea lui Ion Roman (Jünger 1981). Între timp, publicarea unui fragment mai cuprinzător din romanul *Heliopolis* (doar 15 pagini) a fost receptată în mod negativ de către criticii germani¹⁸. În România, romanul, catalogat cumva ca „science-fiction”, s-a bucurat de o primire pozitivă, chiar dacă traducerea completă apare abia în 1998 (Jünger 1998). Pe lângă *Falezile de marmură*, articolele precizate evidențiază și importanța acestui roman al viitorului. În scurtul său eseu, redactat după apariția traducerii, în 1973, traducătorul L. Voita subliniază calitățile speciale ale romanului *Heliopolis*, care ar simboliza „întoarcerea la o realitate magică”, pe care Roman o înțelege ca „realitate ultimă”. În opinia sa, *Heliopolis* se află pe aceeași treaptă cu *Zauberberg* și *Mann ohne Eigenschaften* de Musil (Voita 1973: 61)¹⁹.

Ultima traducere în română a lui Jünger din perioada comunistă a apărut în 1989, puțin înainte de revoluție, tot la Editura Univers, într-un volum de povestiri intitulat *Albine de sticlă*. Alegerea fragmentelor și traducerea i se datorează lui Ion Roman. Pe lângă povestirea cu același titlu din 1957, în acest volum se regăsesc majoritatea istorisirilor care apăruseră în 1975, în volumul aniversar *Povestiri alese* publicat la Editura Klett-Cotta, cu ocazia celebrării vârstei de 80 de ani de către Jünger. De remarcat că tocmai această poveste ezoterică, science-fiction, despre mărețul comandant de oști și tehnicianul modern Zapparoni a stârnit atenția românilor și a devenit articol de primă pagină.

Texte ale autorului și articole despre acesta mai întâlnim în două articole de revistă din anii '80, menționate aici doar de dragul de a fi revista completă. În revista „Orizont” editată de Asociația Scriitorilor Români din județul Timiș se publică, în 1984, un fragment din cartea lui Jünger *Aus dem Wilflinger perennierenden Gartenkalender* (trad. *Un buchet peren din calendarul grădinii mele din Wilflingen*), care conținea un scurt portret al autorului (lucrarea apare în 1980 în format tipărit într-o ediție restrânsă, destinată unui cerc mic de cititori și conține printre altele și fragmente care sunt adunate în jurnalele *Siebzig verweht* (Jünger 1980: 21). Sunt antologate, pe lângă *Falezile de marmură*, interpretate ca o reacție împotriva dictaturii „hitleriste”²⁰, următoarele opere tipice pentru Jünger și mitologismul său: *Heliopolis*, *Albine de sticlă* (la momentul respectiv nu fuseseră traduse) și *Philemon și Baucis*.

Revista literară „Vatra” din Târgu Mureș tipărește în 1985 eseuul *Pomul*, în traducerea germanistului clujean Petru Forna (Jünger 1985: 289–303). Lipsesc însă informațiile despre autor și opera sa. Observațiile apolitice, istoric-culturale și filosofice ale autorului Jünger nu oferă prilejuri de interpretare sau aluzii subversive, după cum era de așteptat. Eseul scurt expune substraturile mitologice în relația

¹⁷ Asta nu înseamnă că nu am reușit să obținem o recenzie.

¹⁸ J. Draganovic (1998: 172–179) oferă o imagine de ansamblu asupra criticilor apărute, după publicarea romanului în 1949.

¹⁹ Chiar și cei mai înfocați fani ai lui Jünger se îndoiau de această opinie.

²⁰ „Reacție virulentă împotriva dictaturii hitleriste” (Jünger 1980: 21).

dintre oameni și copaci. Mai precis, se referă la „copac ca arhetip”, la venerarea pădurilor de către popoarele germanice, la vâscul druizilor etc. În această privință, textul reprezintă latura mitologică, cu încărcături simbolice, întâlnită deseori în selecția românească a creației jüngeriene:

Mitul identifică în copac nu doar arborele vieții, ci și arborele lumii. În rădăcinat în pământ primordial, înflorind în Cosmos, copacul produce stele și sori. Și astfel, mamele și tații sunt pe veci uniți (SW 12, 303).

După revoluție (1989) și odată cu înlăturarea regimului ceaușist, sunt publicate în România o multitudine de lucrări ale lui Jünger, atât la edituri mari, cât și la edituri mai mici. Interesante sunt și publicațiile neautorizate din zbuciumații ani '90, când România se afla într-un proces de transformare incontrollabil. *Falezile de marmură*, de exemplu, a fost comercializată la chioșcurile de ziare, la jumătatea anilor '90, într-o astfel de ediție neautorizată, fără informații despre data și locul apariției, sub forma unei broșuri subtiri²¹.

Cele mai mari două edituri din România, Humanitas (București) și Polirom (Iași), au preluat cu mare atenție operele autorului. În 1997 apar la Humanitas *Jurnalele Pariziene*, în traducerea Vioricăi Nișcov, o traducătoare nemaipomenită a operelor lui Jünger. Tot ei i se datorează și traducerea celorlalte fragmente de jurnal din *Iradiații* – de data aceasta pentru Editura Polirom: *Grădini și drumuri – Însemnări caucaziene (Gärten und Straßen, Kaukasische Aufzeichnungen)* (Jünger 2002a), precum și *Pagini din Kirchhorst – Coliba din vie (Anii de ocupație) (Kirchhorster Blätter, Die Hütte im Weinberg [Jahre der Okkupation])* (Jünger 2004). Înainte de aceasta, ea a mai tradus pentru Polirom și *Cartea ceasului de nisip* (Jünger 2001a). Edițiile menționate cuprind și o introducere vastă și complexă realizată de traducătoare cu privire la opera lui Jünger.

Cu privire la aceste ediții am putut obține de la edituri și unele informații despre numărul exemplarelor publicate. Volumul de jurnal apărut la Editura Humanitas a fost tipărit în 2000 de exemplare²². Conform informațiilor furnizate de directorul Editurii Polirom, Silviu Lupescu, volumele lui Jünger tipărite încă din 2001, cuprinse în registrul de inventar, indică faptul că numărul total de exemplare ale celor trei cărți apărute la Polirom s-a ridicat la 5200 (în medie, cca 1750 de exemplare din fiecare carte). Lupescu subliniază că o parte mai mare din producție a fost vândută sub preț. Acest lucru se explică prin faptul că piața cărții în România era subdezvoltată, iar specii literare ca jurnalul și eseul se vindeau mai greu decât romanele (e-mail din data de 5.6.2008).

Tot la Editura Univers, editură orientată spre literatura universală și care a supraviețuit revoluției, apare în anul 2000 romanul science-fiction *Eumeswil* (Jünger 2000), un roman neapreciat de criticii germani – cum fusese *Heliopolis* – și nesemnificativ (sau puțin) tratat în literatura de specialitate. Nora Iuga, poetă premiată pentru transpunerea textului în română, realizează traducerea, iar Rodica

²¹ În traducerea cunoscută a lui I. Roman. Un exemplar din această ediție a ajuns din întâmplare, în 2001, și în posesia mea.

²² Informații cuprinse într-o scrisoare trimisă masterandei Olga Volc (aprilie 2008), care analiza pe vremea aceea, pentru disertație, receptarea lui Jünger.

Binder contribuie cu o postfață densă, care se apropie de roman și de substraturile acestuia.

Un loc aparte revine lucrărilor jüngeriene apărute la mica editură „Rosmarin”. Pe lângă deja menționatul roman *Heliopolis*, mai apar la această editură și cele două variante ale *Inimii aventuroase*, precum și *Vizită la Godenholm* (cu povestirea *Vânătoare de mistreț* – Jünger 2001b, 2002b, 1999). Publicarea operelor lui Jünger la această mică editură s-a datorat într-o anumită măsură istoriei acesteia. Editura a luat ființă în contextul cenaclului literar fondat de scriitorul și filosoful Vasile Lovinescu, unde operele lui Jünger circulau în samizdat. Cât a stat în București (până în 1980), Lovinescu a organizat un cenaclu literar, unde se adunau adepții săi. Tot el introduce scrierile lui Jünger în acest cerc literar (în special *Heliopolis*, care devine o „carte de inițiere”). Despre această formă de „receptare secretă” în perioada comunismului ar fi indicat să ne ocupăm în altă lucrare mai amplă. Astfel, mica editură, care publica operele lui Lovinescu și ale autorilor din jurul lui, pune preț și pe publicațiile jüngeriene²³.

Nu în ultimul rând amintim broșura apărută la o Editura Antaios, care propune *Mantrana. Invitație la joc* în ediție bilingvă, traducerea fiind realizată de Mihaela Zaharia (Jünger 2002c)²⁴.

Trebuie menționate și noile ediții ale lucrării *Falezele de marmură* și ale volumului de povestiri *Albine de sticlă*, care au apărut la edituri diferite, totuși în aceeași traducere, neschimbată, a lui Ion Roman. *Pe falezele de marmură* apare în 2005 la Paralela 45, cu prefața lui Mircea Martin și o lungă postfață de Andrei Corbea, care povestește despre vizita sa la Jünger în 1988 (Jünger 2005). *Albine de sticlă* a fost publicată fără alte adăugiri, în aceeași versiune ca cea publicată de Editura ART în 2007.

Interesul publicistic-literar pentru Jünger și opera sa atinge cote maxime în volumul dedicat în întregime autorului de revista „Secolul 20” din anul 2000. Pe lângă traduceri ale fragmentelor din lucrări nepublicate înainte în România, precum *Der Arbeiter (Muncitorul)*, *Subtile Jagden (Vânătoarea subtilă)* sau pasajul eliminat ulterior de autor din *Heliopolis* (1949), numărul special cuprinde și articole deosebit de interesante ale autorilor și traducătorilor români, care s-au ocupat de opera lui Jünger. La acestea se adaugă și scrieri ale specialiștilor germani în domeniul operei jüngeriene (precum Harro Segeberg, Peter Koslowski). Articolele au pe alocuri

---

²³ Pentru acestea și multe alte informații (de exemplu, faptul că contractele cu Klett-Cotta prevăd un număr maxim de 2000 de exemplare – scrisoare din data de 11.4.2005) îi mulțumim doamnei Roxana Cristian, actualul director al editurii (și la rândul ei scriitoare), pentru scrisorile ei prietenoase și pline de date importante, precum și pentru pasajele din corespondența lui Lovinescu despre Jünger pe care ni le-a pus la dispoziție.

²⁴ Pe lângă faptul că acest text nu era semnificativ nici pentru cei mai mari „fani” ai operei jüngeriene, prefața stufoasă, ușor orientată spre „pălăvrăgeală”, nu rezistă în fața observațiilor precise ale traducătoarei V. Nișcov, inserate în cuvintele-înainte la volumele lui Ernst Jünger publicate la Editura Polirom. Nu aflăm nimic despre editură, al cărei specific era de fapt literar-filosofic (traduceri din operele lui Kant, Kierkegaard, B. Russel, J. Burckhardt). Operele sunt verificabile doar în intervalul 1999–2002, neexistând informații despre perioada în care a funcționat editura. Numele editurii e legat, însă, de publicarea revistei „Antaios” de către Jünger împreună cu Mircea Eliade. De asemenea, nu avem informații nici despre ediția românească *Aproximații. Droguri și extaz*, anunțată, pe coperta 4 a volumelor publicate la Polirom în 2000, ca fiind apărută la o altă editură, nespecificată.

caracter științific-literar, critic, respectiv eseistic (predomină ultima variantă). Cercetarea de față nu ne permite să abordăm toate articolele, însă unele dintre ele vor fi menționate în cele ce urmează²⁵.

2. Ernst Jünger și românii

Jünger a întreținut relații strânse de prietenie cu mai mulți dintre românii care au pus bazele culturii în România. Faptul că acești români apropiați lui Jünger, cu care autorul corespunda mai ales prin scrisori, s-au aflat în exil este urmarea situației politice din țară. Dintre cei mai importanți și mai celebri îi amintim pe Mircea Eliade, Emil Cioran, Valeriu Marcu, Vintilă Horia sau Eugen Ionescu, dar în jurnalele sale sunt amintite însă și alte nume cunoscute publicului român: Dan Hăulică, Petre Stoica, Aurel Rău, Alexandru Sturdza și Andrei Corbea, printre alții²⁶.

Foarte multe informații despre relația autorului cu Valeriu Marcu (cei doi se întâlnesc mai ales în anii '20 și '30, apoi corespundează prin scrisori) ni se aduc la cunoștință grație eforturilor lui Andrei Corbea-Hoișie²⁷. Tot lui i se datorează și informațiile despre relația lui Jünger cu Mircea Eliade: astfel, între 1959 și 1971 cei doi editează revista „Antaios”. În vreme ce la autorul evreu Valeriu Marcu – care scrie în limba germană, își părăsește patria destul de devreme și locuiește în Berlin încă din anii '20 (o figură pitorească a istoriei culturii din toate punctele de vedere) –, nu aspectul românesc este cel decisiv, Eliade este un exponent pregnant al culturii românești, nu doar prin cercetările sale cu privire la mituri și religia populară românească, dar și prin romanele sale, și este venerat în România. Orientarea mistico-religioasă a gândirii sale este amplificată și de faptul că autorul a aparținut mișcării legionare, organizație de orientare naționalistă și antisemită, care promova o ideologie fascistă bazată pe principiul pământului natal și al tradițiile creștine rurale²⁸.

Tocmai datorită revistei „Antaios”, publicată de cei doi și apărută la Klett-Cotta, care a adunat de-a lungul a douăsprezece generații eseurile religioase cu caracter istoric, ezoteric sau mitologic ale autorilor conservatori, relația lui Jünger cu cel mai important istoric al religiilor și romancier atrage atenția (Pschera 2007: 18–23). Primul contact între cei doi are loc în anul 1952, când Jünger îi scrie o scrisoare lui Eliade, care pe atunci locuia la Paris. Jünger cunoștea revista cu caracter istorico-religios „Zalmoxis”, publicată de Eliade în anii '30 și '40, despre al cărei conținut și

²⁵ Unele articole din acest volum se găsesc și online: <http://www.secolul21.ro/numere/junger/junger.html> (ultima versiune din data de 8.11.2009).

²⁶ Cercetarea de față, fatalmente limitată, nu ne permite să abordăm toate însemnările din jurnal. Este necesar să trimitem la opera de referință a lui Tobias Wimbauer (2003), unde găsim fragmente relevante din jurnalele lui Ernst Jünger, cu precizarea numelor autorilor respectivi.

²⁷ Vezi Corbea-Hoișie 2010; 1983: 24; 1984: 145–186 1986: 164–184; referințe bibliografice despre alte lucrări ale lui A. Corbea-Hoișie (mai ales ediția scrisorilor din exil ale lui Marcu) pot fi găsite Corbea-Hoișie 2010.

²⁸ De curând a apărut în Germania o monografie amplă despre Mircea Eliade, datorată unui specialist în opera acestuia, Florin Țurcanu (2006). Vezi și numărul special (16) din revista de dreapta „Sezession”, dedicat lui Eliade. Articolul complex al lui E. Simion (2005: 18–30) abundă de date bibliografice și oferă o perspectivă neutră asupra lui Eliade. Informații despre M. Eliade în contextul mișcării legionare găsim în W. Totok 1995: 42–55.

despre al cărei editor află prin intermediul lui Carl Schmitt (SV 4, 220, 18.10.1987). Apoi cei doi au parte de o lungă corespondență, despre care vorbește și Florin Țurcanu (2000a: 198–205)²⁹.

Jünger cultivă relații strânse și cu filosoful român Emil Cioran, care locuia pe atunci tot la Paris³⁰. Ca și în cazul lui Eliade, stima reciprocă ce reiese din scrisorile celor doi este rezultatul intereselor comune în domeniul mitologic și metafizic³¹.

Fie ei în exil sau doar în vizită, mai mulți intelectuali români au trecut pe la Jünger. lăsându-i de-a lungul anilor o impresie foarte bună despre România și despre cultura românească. Jünger observă în jurnalele sale:

Cred că mai degrabă ei [românii – n.n.] merită numele de „francezii estului”, și nu polonezii; ei se apropie mai mult de Occident prin istorie și limbă (SW 20, 115, 18.1.1982).

Într-o altă parte:

Țara [România – n.n.] e o insulă sau o druză în Balcani – din punctul de vedere al limbii și culturii și al fizionomiei elitei –, asta trădează deja primul contact (SW 4, 496, 1.7.1968).

Pe de altă parte, operele lui Jünger au influențat o serie de intelectuali români, însă chiar o scurtă selecție pentru evidențierea receptării operei lui Jünger ar depăși dimensiunile acestei lucrări³². Ne vom limita la câteva exemple: Vintilă Horia, decedat în 1992, al cărui roman *Dumnezeu s-a născut în exil*, publicat inițial în limba franceză, este subestimat în literatura universală, dezvăluie că a fost onorat că l-a cunoscut personal pe Jünger într-un interviu pentru postul de radio „Europa liberă” (departamentul român al „Radio Free Europe”, cu sediul la München), spunând despre acesta că este pentru el cel mai important scriitor în viața din lumea occidentală³³. Mai sunt și alți autori, precum Radu Ciobanu, care evidențiază importanța lui Jünger în viața și opera lor. Pentru Ciobanu, Jünger este „o mare iubire de-a mea, unul dintre ‘granzii’ veacului trecut” (Ciobanu 2008: 378)³⁴.

²⁹ Autorul oferă în același volum și o selecție din scrisori, traduse în limba română (Țurcanu 2000b: 206–210). Însuși Jünger citează din scrisorile către/de la Eliade în jurnalele sale (pentru trimiterea exactă, vezi Wimbauer 2003).

³⁰ Fapt ce reiese din citatele din scrisori la Țurcanu, precum și din înregistrările din jurnalele lui Jünger (vezi Wimbauer 2003).

³¹ Nu este momentul acum să ne referim la gândirea filosofică a lui Cioran despre Husserl, Bergson, Hartmann, Heidegger. Cu referire în general la Cioran există o bibliografie foarte bogată (vezi Simion 2004: 255–263).

³² Pe internet nu apare nimic, în legătură cu activitatea intelectualilor români de extremă dreapta și publicațiile lor, care să îl indice pe Jünger drept exemplu ideologic sau sursă de inspirație.

³³ „[...] romancierul cel mai caracteristic, poate cel mai mare romancier în viață în lumea occidentală”. Interviul din anii '80 cu Nicolae Stroescu-Stănișoară, redifuzat în aprilie 1992 (<http://www.cbrom.de/Teme-Actuale/convorbire.htm>, ultima actualizare: 7.11.2009).

³⁴ Recenziile operelor jüngeriene păstrează un caracter elogios, precum, de exemplu, recenzia despre jurnalele de război (*Pagini din Kirchhorst*) semnată de V. Nișcov (vezi Ciobanu 2005). Ciobanu vorbește mereu despre Jünger, chiar și în operele sale. De exemplu, în cartea sa despre Europa (Ciobanu 2008: 64), el arată că a înțeles spiritul profund al culturii germane doar grație lui Jünger.

3. Posibilă explicație

În opinia noastră, receptarea operei jüngeriene în România, chiar în perioada comunistă prin traducerile autorizate, se explică în două moduri. Pe de o parte, un rol important îl au „abordările” personale și biografice dintre Jünger și unii intelectuali români de seamă, care au funcționat oarecum drept „multiplicatori” ai informației primare. Pe de altă parte, responsabil de receptarea fructuoasă a operei jüngeriene în România este un anumit specific al culturii românești: predilecția eternă a intelectualității românești pentru mituri, esoterism, religie și metafizică.

Vom aborda mai întâi dimensiunea personală a receptării jüngeriene. Dacă observăm CV-urile intelectualilor români amintiți până acum, un lucru este clar. Majoritatea prietenilor și cunoștințelor lui Jünger de origine română au fost în tinerețe membri ai mișcării naționaliste de dreapta numită „Legiunea Arhanghelului Mihail” sau ai organizației paramilitare „Garda de Fier”³⁵. Specificul mișcării fasciste românești constă în accentul aproape mistic pus pe relația omului cu pământul, implicit idealizarea vieții la țară și a comunității rurale a „strămoșilor români”, militanți antisemiți, precum și în legătura strânsă cu biserica ortodoxă – ceva neobișnuit pentru celelalte mișcări fasciste din Europa³⁶. Liderii mișcării legionare propovăduiau relația mistică cu pământul și religia întoarsă spre naționalism (Heinen 1986: 177f).

Eliade și Cioran, liderii spirituali ai cenaclului Criterion³⁷, un club de dezbateri intelectuale de dreapta cu redacție proprie, unde se adunau „generația” (în germană s-ar spune 'die jungen Wilden'/'tinerii rebeli'), sunt cei care au scris pentru diferite reviste și publicații de cărți pamflete cu caracter naționalist și antisemit³⁸. În articolele lui Eliade este vorba despre propaganda făcută „revoluției creștine”, „renașterii spirituale”. Dintre numeroasele scrieri amintim monografia lui Cioran, *Schimbarea la față a României* (Cioran 1936)³⁹. O lucrare detaliată în limba franceză a Alexandrei Laignel-Lavastine investighează trecutul extremist de dreapta al celor doi importanți gânditori români, dar și al lui Eugen Ionescu (Laignel-Lavastine 2002). Autoarea vorbește în multe locuri din lucrarea sa despre

³⁵ Operă de referință: Heinen 1986.

³⁶ A se consulta și Ornea 1995. Vezi și Mutti 1997 (ultima carte provine mai degrabă din cercurile de dreapta).

³⁷ Membri ai cenaclului și alte figuri marcante, precum Constantin Noica, inspirat de Heidegger, lider spiritual ezoteric al filosofiei române moderne, care a marcat până astăzi viața intelectuală românească prin elevii săi, precum și Petru Comarnescu, Mircea Vulcănescu, Eugen Ionescu (pe atunci numele lui nu se scria încă cu o la final), H.H. Stahl, Alexandru Vianu și mulți alții. Vezi articolul informativ al lui G. Omăt 2004.

³⁸ Observație: caracterul factual al pamfletelor brutale și pline de ură scrise de Eliade, Noica, Cioran și alții (la fel ca Jünger în Germania) nu poate fi contestat. Ca și în cazul lui Jünger, publicațiile respectivilor autori se împart (fără excepție) în publicații care condamnă cu desăvârșire persoana și întreaga operă a autorului (cum ar fi lucrarea lui D. Dubuisson despre Eliade – Dubuisson 1993) și publicații care adoptă o poziție apologetică și resping, în general, critica pur obiectivă despre opera timpurie „politică” (de exemplu, Mircea Handoca, tot despre Eliade – Handoca 2000). Din perspectivă științifică, acest lucru este desigur nesatisfăcător. Opiniile morale despre caracter și slăbiciuni nu își au locul aici. O operă literară eludează într-o anumită măsură aspectele legate de personalitate.

³⁹ În ediția nouă – București, 1990 –, pasajele cu caracter antisemit sau inoportun fiind scurtate.

asemănările dintre biografiile acestor „tineri rebeli” din cercul Criterion și biografia tânărului Ernst Jünger. Cioran al anilor '30 era „une sorte d'équivalent balkanique du jeune Jünger” (Laignel-Lavastine 2002: 127; vezi și 307, 314, 476, 485, 492, 507), a cărei *Schimbare la față a României* coincide în chintesență cu tezele de bază (cum ar fi înlocuirea țaranului cu muncitorul) ale operei jüngeriene *Arbeiter (Muncitorul)* (Laignel-Lavastine 2002: 153). Remarcabilă este și dimensiunea religioasă, metafizică a scrierilor, dimensiune care ia ființă în cadrul cenaclului Criterion. Și în acest caz, analogiile contextuale la primele scrieri publicistice ale lui Jünger sunt evidente. „Jünger înscenează noua formă de naționalism din experiența sa de război sub forma unei religii politice” (Schwilk 2007: 287). Așa explică Heimo Schwilk utilizarea unui vocabular religios (*îndurare, credință, schimbare*) în manifestul naționalist al lui Jünger din anii '20.

Astfel de potriviri biografice se regăsesc și la Vintilă Horia, care și-a desfășurat activitatea publicistică la gazetele de dreapta în anii '30, dar și la alți cunoscuți lui Jünger⁴⁰.

Faptul că mai târziu aceste figuri eminente ale culturii române – de exil (cu excepția lui V. Marcu, toți autorii numiți au fost prieteni cu Jünger după război) – s-au apropiat de Ernst Jünger și de gândirea lui conservatoare și, pe de altă parte, chiar aprecierea lui Jünger față de aceștia se explică incontestabil, uneori chiar tacit (multe din greșelile din tinerețe ale lui Eliade, Cioran sau Horia devin publice abia mai târziu), prin experiențele și paradigmele comune, precum și prin viziunea comună asupra lumii. Atât Cioran și Eliade, cât și Jünger s-au descotorosit de perioada naționalistă tot așa cum un șarpe se leapădă de pielea sa – fie explicit, fie prin evoluția operei sale –, însă deschiderea, religioasă, metafizică spre lume din această perioadă va rămâne o constantă. Regi neîncoronați ai intelectualității românești, guru clandestini, cele mai marcante figuri ale exilului, Cioran și Eliade au furnizat scheletul spiritual mitologic-ezoteric al intelectualității românești moderne. Scrierilor lor, primele tipărite după 1990 – ca și când spălarea creierului de către comuniști nici nu s-ar fi întâmplat –, li s-au dedicat numeroase studii⁴¹. Ei (dar și Constantin Noica⁴²) sunt așa-numiții „mijlocitori” și „multiplicatori”, care au construit puntea dintre România interbelică și România intelectuală de astăzi, prin biografia și spiritul lor, parțial prin discipoli și adepți cu influență.

Un alt aspect al dimensiunii personale ale receptării operei jüngeriene în România îl constituie existența în vremea comunismului a cercurilor literare private, în care circulau operele lui Jünger. Un exemplu concret este cercul literar care s-a organizat în jurul lui Vasile Lovinescu (1905–1984). Simpatizant al mișcării legionare, Lovinescu a fost influențat în mare măsură de scrierile ezotericului francez René Guenon, care se dedicase sufismului. Cenaclul secret, inițiat în București de liderul intelectual Lovinescu împreună cu poeta Lucreția Andriu, se numea „Fraternitatea lui Hyperion”. Din acest cerc a emers și mica editură amintită

⁴⁰ Pentru cititorii vorbitori de limbă germană se va face referire la R. Wagner, *Ein Schriftsteller im Kalten Krieg*, „Neue Zürcher Zeitung”, 2.4.2007). Vezi și observațiile lui Ornea (1995).

⁴¹ De exemplu, Handoca 2002: 88–103.

⁴² Nu există dovezi ale influenței acestuia asupra intelectualității românești (vezi Verdery 1991, Laignel-Lavastine 1998).

anterior, „Rosmarin”. În cadrul cercului, Lovinescu prezintă operele lui Jünger, dintre care mai ales *Heliopolis*, citit clandestin, în traducere personală. După Dan Stanca, membru al cercului Lovinescu încă din anii '70, confruntarea cu operele jüngeriene și, în același timp, inițierea membrilor cenaclului în învățăturile lui Guenon apar ca un fel de revelații. „Jünger reprezintă tipologia perfectă a unui autor misterios și aristocratic, ascuns sub umbrela unor scrieri codate” (Stanca 2000: 66–70; citatul se regăsește la p. 66). Roxana Cristian, care conduce astăzi Editura „Rosmarin”, fostă membră a cercului Lovinescu, spune:

Datorită lui Vasile Lovinescu, am avut acces la cărțile lui Jünger, pe care îl admira foarte mult și din care ne-a tradus câteva capitole, din *Heliopolis* și mai târziu din *Inimă aventuroasă*. În corespondența noastră privată au existat discuții și comentarii interesante (Roxana Cristian, într-un e-mail către Olga Volc la începutul anului 2008).

Sorin Țigăreanu, care a luat parte la traducerea lucrării *Heliopolis* pentru Editura „Rosmarin”, observă cu uimire că după 1990 avea să afle că a existat un cerc precum cel al lui Lovinescu, unde Ernst Jünger și *Heliopolis* se aflau în centrul discuțiilor filosofice și literare. De-a lungul anilor, fără a ști unul de altul, atât cercul Lovinescu cât și Țigăreanu au fost călăuziți în negura comunismului de acest roman al lui Jünger.

Într-o zi, mai spune Țigăreanu, rolul acestor grupări – lovinesciene, teozofice, antropozofice, mistici ortodocși, bioenergeticieni și altele – va fi recunoscut ca parte a unei culturi de supraviețuire (Țigăreanu 2000: 151–160; citatul se regăsește la p. 154).

Chiar și *Falezile de marmură*, unul dintre puținele texte autorizate, i-ar fi adus servicii de neprețuit în călătoria lui în universul jüngerian „al imaginilor mitice-simbolice” (Țigăreanu 2000: 154).

Accentul pus pe latura mitologică-simbolică a lui Jünger ne conduce la ultimul nostru punct din această lucrare. Literatura română încărcată spiritual și ezoteric și filosofia bazată în special pe metafizică alcătuiesc o matrice perfectă pentru o receptare – selectivă – a operei jüngeriene, care s-a concentrat îndeosebi pe operele considerate mai puțin importante în Germania, cum ar fi romanele science-fiction *Heliopolis* și *Eumeswil* sau nuvela *Albine de sticlă*. Chiar și în puținele fragmente de jurnal, publicate în reviste literare, domină aliniată opace, aluzive și șoptite, care, datorită ambiguității, numeroaselor aluzii și caracterului interpretabil, revelează un element șamanic din literatura jüngeriană.

Spațiul cultural și literar din România interbelică, o perioadă „clasică” pentru istoria intelectualilor români și pregnantă pe scena culturală și literară actuală, este definit de elementele ezoterice. Protagonistii acestuia au fost în mod definitiv influențați de filosofia germană (Gregori 1986: 186–201). Lucian Blaga (1895–1961), literat și filosof al culturii românești, servește drept exemplu reprezentativ în acest sens, teoretizând *Spațiul mioritic* și transmițând o tradiție culturală românească autohtonă. În celebrul său eseu *Spațiul mioritic* (Blaga 1936), Blaga definește, prin prisma baladei populare *Miorița*, care reprezintă pentru autor un arhetip simbolic al spațiului românesc, România rurală, ca spațiu cultural autonom, de sine stătător. Această ideologie bazată pe tradiția autohtonă – satul românesc ca loc de naștere al „spiritului național” – a fost transmisă mai departe de „noua generație” naționalistă.

Însuși Blaga, nefiind un adept al „noilor extremiști de dreapta” ai anilor '30, a fost influențat de Nietzsche și Spengler, la fel ca Nae Ionescu, ideolog naționalist al Gărzii de Fier și mentor al „noii generații” Eliade, Cioran și Noica (Micu 1986: 147–161)⁴³. Elita intelectualilor români, care în timpul anilor '30 a încercat să compenseze golul istoric al „micii lor națiuni”, al „spațiului lor mioritic” prin potențarea elementelor culturale naționale și șoviniste, s-a aflat în mare măsură, dacă nu în totalitate, sub influența tradiției spirituale germane. Schopenhauer, Nietzsche, Klages, Heidegger, Spengler au fost icoanele „generației noi” și chiar ale literaților din perioada interbelică.

Contribuția lui Maiorescu, Eminescu sau Coșbuc la asimilarea culturii germane în secolul al XIX-lea și în pragul secolului următor poate fi comparată cu cea a lui Nichifor Crainic, Lucian Blaga, Tudor Vianu, Ion Marin Sadoveanu și Aron Cotruș în perioada interbelică (Micu 1986: 148).

Acest context „defectuos”, cum îl numește Dieter Schlesak⁴⁴, a fost terenul pe care s-a înălțat tradiția literară mistico-ezoterică a modernității românești. Cauza profundă a receptării operei jüngeriene în spațiul dintre Dunăre și Carpați stă în Revenirea Mitului, în motivele religioase ale unei culturi rurale idilice, în trăirism (cum a fost numit curentul literar al „noii generații”), în nevoia de autenticitate, de gesturi mărețe, de aventură intelectuală, toate acestea fiind până în ziua de astăzi semne distinctive ale literaturii și filosofiei românești. Dacă Henri Plard (1990: 146, în special) le reproșează francezilor că nu îl pot înțelege pe Jünger la nivel metafizic⁴⁵, din cauza aluziilor sale opace și precise, a superiorității sale reci și estetismului, putem spune cu mândrie că românii îl stimează pe Jünger „al lor”, tocmai pentru că se identifică cu el la nivel metafizic și îl înțeleg. Poate chiar mai bine decât germanii.

Bibliografie

- Jünger 1968: Ernst Jünger, *Iradiații*, în „Secolul 20”, nr. 5, p. 106–125.
Jünger 1969a: Ernst Jünger, *Alfred Kubin*, în „Steaua”, revistă a Uniunii Scriitorilor Cluj, 22 (237), octombrie, p. 119–126.
Jünger 1969a: Ernst Jünger, *Pagini de jurnal*, în „Steaua”, revistă a Uniunii Scriitorilor Cluj, 22 (237), octombrie, p. 110–119.
Jünger 1971: Ernst Jünger, *Pe falezele de marmură*, traducere de Ion Roman, București, Editura Univers.
Jünger 1973: Ernst Jünger, *Heliopolis*, traducere de L. Voita, în „Secolul 20”, nr. 7, p. 45–60
Jünger 1980: Ernst Jünger, *Jurnal. Un buchet peren din calendarul grădinii mele din Wilflingen*, traducere de Hans Mokka și Lucian Alexiu, în „Orizont”, editat de Uniunea Scriitorilor din România, Județul Timiș, 35, nr. 42 (862), 21.
Jünger 1981: Ernst Jünger, *Prăstia*, traducere de Ion Roman, București, Editura Univers,

⁴³ Nae Ionescu, „mentorul” carismatic al „noii generații” a studiat în München în timpul Primului Război Mondial.

⁴⁴ Dieter Schlesak, într-o emisiune radio despre Cioran (<http://transsylvania.tripod.com/home12.htm#Begegnungen>); ultima actualizare la data de 8.11.2009).

⁴⁵ „Profunzimea” jüngeriană, cum afirmă Plard (gândirea lui analogică, prognozele astrologice, metafizica), le era francezilor „străină și chiar insipidă: confuză și neinteligibilă”.

Colecția Globus.

- Jünger 1985: Ernst Jünger, *Pomul*, traducere de Petru Forna, în „Vatra”, 15, nr. 177, 13–15.
 Jünger 1998: Ernst Jünger, *Heliopolis. Retrospectiva unui oraș*, traducere de Ingrid-Irene Macarie, Editura Rosmarin, București.
 Jünger 1999: Ernst Jünger, *Vizită la Godenholm – Vânătoare de mistreț*, traducere de Sorin Țigăreanu și Ingrid-Irene Macarie, București, Editura Rosmarin.
 Jünger 2000: Ernst Jünger, *Eumeswil*, traducere de Nora Iuga, București, Editura Univers.
 Jünger 2001a: Ernst Jünger, *Cartea ceasului de nisip*, traducere de Viorica Nișcov, Iași, Editura Polirom.
 Jünger 2001b: Ernst Jünger, *Inimă aventuroasă (varianta a doua). Figuri și capricii*, traducere de Sorin Țigăreanu, București, Editura Rosmarin.
 Jünger 2002a: Ernst Jünger, *Grădini și drumuri – Însemnări caucaziene*, traducere de Viorica Nișcov, Iași, Editura Polirom.
 Jünger 2002b: Ernst Jünger, *Inimă aventuroasă, Însemnări de zi și noapte*, traducere de Sorin Țigăreanu, București, Editura Rosmarin.
 Jünger 2002c: Ernst Jünger, *Mantrana. Einladung zu einem Spiel. Mantrana. Invitație la joc*, traducere de Mihaela Zaharia, București, Editura Antaios
 Jünger 2004: Ernst Jünger, *Pagini din Kirchhorst – Coliba din vie (Anii de ocupație)*, traducere de Viorica Nișcov, Iași, Editura Polirom.
 Jünger 2005: Ernst Jünger, *Pe falezele de marmură*, traducere de Ion Roman, cuvânt-înainte de Mircea Martin, postfață de Andrei Corbea, București, Editura Paralela 45.
 Jünger 2007: Ernst Jünger, *Albine de sticlă*, traducere de Ion Roman, București, Editura ART.

*

- Berggötz (Hg.) 2001: S.O. Berggötz (Hg.), *Ernst Jünger. Politische Publizistik 1919–1933*, Stuttgart.
 Blaga 1936: L. Blaga, *Spațiul mioritic*, București.
 Ciobanu 2005: R. Ciobanu, *În postul uitat*, în „România literară”, nr. 6 (18/02–24/02).
 Ciobanu 2008: *Interviu cu R. Ciobanu*, în „Discobolul”, 12, nr. 121–123, 2008.
 Ciobanu 2008: Radu Ciobanu, *Europa din noi*, Timișoara.
 Cioran 1936: E. Cioran, *Schimbară la față a României*, București.
 Corbea-Hoișie 1983: A. Corbea-Hoișie, *Un scriitor german de origine română: Valeriu Marcu*, în „România literară”, nr. 22, p. 24.
 Corbea-Hoișie 1984: A. Corbea-Hoișie, *Surprize ale istoriei literare: Valeriu Marcu*, în „Secolul 20”, fasc. 284–286, p. 145–186.
 Corbea-Hoișie 1986: A. Corbea-Hoișie, *Ein deutscher Publizist rumänischer Herkunft: Valeriu Marcu*, in *Rumänisch-deutsche Interferenzen*, ed. Klaus Heitmann, Heidelberg, 164–184.
 Corbea-Hoișie 2010: A. Corbea-Hoișie, *Liaisons dangereuses: Ernst Jünger und Valeriu Marcu*, în Zarska, Diesener, Kunicki 2010: 418-431.
 Dietka 1987: N. Dietka, *Ernst Jünger nach 1945. Das Jünger-Bild der bundesdeutschen Kritik, 1945–1985*, Frankfurt/M, Berna, New York.
 Dietka 1996: N. Dietka, *Anmerkungen zur Ernst-Jünger-Rezeption in Deutschland*, „Etudes Germaniques”, 51, p. 821–833.
 Dornheim 1987: L. Dornheim, *Vergleichende Rezeptionsgeschichte. Das literarische Frühwerk Ernst Jüngers in Deutschland, England und Frankreich*, Frankfurt/M., Bern, New York.
 Draganovic 1998: J. Draganovic, *Figürliche Schrift. Zur darstellerischen Umsetzung von Weltanschauung im erzählerischen Werk Ernst Jüngers*, Würzburg.
 Dubuisson 1993: D. Dubuisson, *Mythologies du XXe siècle (Dumezil, Levi-Strauss, Eliade)*,

Paris.

- Gregori 1986: I. Gregori, *Der frühe Cioran und die deutsche Philosophie im Hinblick auf die Todesproblematik*, în *Rumänisch-deutsche Interferenzen*, ed. de Klaus Heitmann, Heidelberg, p. 186–201.
- Handoca 2000: M. Handoca, *Pro Mircea Eliade*, Cluj-Napoca.
- Handoca 2002: M. Handoca, *Receptarea operei lui Mircea Eliade în România*, în idem, *Eliade și Noica*, Cluj-Napoca, p. 88–103.
- Heinen 1986: A. Heinen, *Die Legion „Erzengel Michael” in Rumänien. Soziale Bewegung und politische Organisation. Ein Beitrag zum Problem des internationalen Faschismus*, München.
- Ipema 1985: J. Ipema, *Ernst Jünger in Nederland. Enkele kanttekeningen*, „Maatstaf”, 33, p. 89–100.
- Kiesel 2001: H. Kiesel, *Ernst Jünger. Die Biographie*, Berlin.
- Kosłowski (Hg.) 1996: B.P. Kosłowski (Hg.), *Die großen Jagden des Mythos. Ernst Jünger in Frankreich*, München.
- Laignel-Lavastine 2002: Alexandra Laignel-Lavastine, *Cioran, Eliade, Ionescu. L’oubli du fascisme. Trois intellectuels roumains dans la tourmente du siècle*, Paris.
- Laingnel-Lavastine 1998: Alexandra Laingnel-Lavastine, *Filosofie și naționalism. Paradoxul Noica*, București.
- Micu 1986: D. Micu, *Lucian Blaga und die deutsche Literatur*, în *Rumänisch-deutsche Interferenzen*, ed. Klaus Heitmann, Heidelberg, p. 147–161.
- Müller 1993: H.-H. Müller, *Herr Jünger thinks war a lovely business, On the Reception of Ernst Jünger’s In Stahlgewittern in Germany and Britain before 1933*, în F.K. Stanzel, M. Löschnigg (Hg.), *Intimate Enemies. English and German Literary Reactions to the Great War 1914–1918*, Heidelberg (= Articole despre noua istorie literară), ep. 3, vol. 126, p. 327–342
- Mutti 1997: C. Mutti, *Penele Arhanghelului. Intelectualii români și Garda de Fier (Nae Ionescu, Mircea Eliade, Emil Cioran, Constantin Noica, Vasile Lovinescu)*, București.
- Neaman 1999: E.Y. Neaman, *A Dubious Past. Ernst Jünger and the Politics of Literature after Nazism*, Berkely, Los Angeles, New York.
- Omăt 2004: G. Omăt, „Criterion”, în *Dicționarul general al literaturii române*, editat de Academia Română, vol. C/D, București, p. 483–489.
- Ornea 1995: Z. Ornea, *Anii treizeci. Extrema dreaptă românească*, București.
- Plard 1990: H. Plard, *Ernst Jünger in Frankreich. Versuch einer Erklärung*, „Text und Kritik”, 105/106, p. 141–154.
- Pschera 2007: A. Pschera, *Heilige Tiefe und geistiger Überblick: revista Antaios (1959–1971)*, în „Sezession”, 17, p. 18–23.
- Rău 1969: A. Rău, *În vizită la Ernst Jünger*, în „Steaua”, revistă a Uniunii Scriitorilor Cluj, 22 (237), octombrie, p. 46–50.
- Schoor 1992: U. Schoor, *Das geheime Journal der Nation. Die Zeitschrift „Sinn und Form”, Chefredacteur: Peter Huchel (1949–1962)*, Berna, Frankfurt.
- Schwilk 2007: H. Schwilk, *Ernst Jünger. Ein Jahrhundertleben*, München.
- Simion 2004: E. Simion, *Emil Cioran*, în *Dicționarul general al literaturii române*, editat de Academia Română, vol. C/D, București, 255–263.
- Simion 2005: E. Simion, *Mircea Eliade*, în *Dicționarul general al literaturii române*, editat de Academia Română, vol. E/K, București, p. 18–30.
- Stanca 2000: D. Stanca, *Templierul din spatele istoriei*, în „Secolul 20”, nr. 10–12, 66–70.
- Stoica 1968: P. Stoica, *Ernst Jünger și jurnalul ca formă de viață*, în „Secolul 20”, nr. 5, p. 125–128.
- SV: Ernst Jünger, *Siebzig verweht*, Stuttgart, 1998.
- SW: Ernst Jünger, *Sämtliche Werke*, Stuttgart, 1978.

- Totok 1995: W. Totok, *Die Generation von Mircea Eliade im Bann des rumänischen Faschismus*, în *Halbjahresschrift für südosteuropäische Geschichte*, „Literatur und Politik”, 7, 42–55.
- Țigăreanu 2000: S. Țigăreanu, *Pseudojournal de traducător*, în „Secolul 20”, nr. 10–12, 151–160.
- Țurcanu 2000a: F. Țurcanu, *Jünger, Eliade și Antaios*, în „Secolul 20”, 10–12, p. 198–205.
- Țurcanu 2000b: F. Țurcanu, *Mircea Eliade și Emil Cioran către Ernst Jünger: Inedite*, în „Secolul 20”, 10–12, p. 206–210.
- Țurcanu 2006: F. Țurcanu, *Mircea Eliade. Prizonierul istoriei*, Schnellroda.
- Vandevoorde 1992: H. Vandevoorde, *Ernst Jünger in Vlaanderen*, „Yang”, 28, p. 205–221.
- Verdery 1991: K. Verdery, *National Ideology under Socialism. Identity and Cultural Politics in Ceausescu's Romania*, Berkely.
- Voita 1969: L. Voita, *Ernst Jünger sau calea spre armonie*, în „Steaua”, revistă a Uniunii Scriitorilor Cluj, 22 (237), octombrie, p. 109–110.
- Voita 1973: L. Voita, *Un roman al eternei nostalgiei solare*, în „Secolul 20”, nr. 7, p. 61–62.
- Wimbauer 2003: Tobias Wimbauer, *Personenregister der Tagebücher Ernst Jüngers*, ediția a doua, Schnellroda.
- Zarska, Diesener, Kunicki 2010: N. Zarska, G. Diesener, W. Kunicki (eds.), *Ernst Jünger – eine Bilanz*, Leipzig, Leipziger Universitätsverlag.

The Return of the Myth. Ernst Jünger in Romania – Ernst Jünger and the Romanians

The famous German writer Ernst Jünger received a lot attention in Romania, even before the Revolution in 89/90. This is more than remarkably, as his novels, essays and diaries were never translated in other countries beyond the Iron Curtain. Jünger was in his younger years member of several extremist right winged political circles and was famous for his eye-witness-account on the First World War. This paper tries to find out why especially Romanian Intellectuals – with some of whom he has been friends – were attracted by Jünger's prose and how it was possible, that books by such a controversial author could be printed in communist times. The post-revolutionary period is also analyzed in this paper, as much of Jünger's most important books are translated into Romanian and were published in distinguished publishing houses, like Polirom and Humanitas. It seems that the opaque style of Jünger, his preference for mythical allusions, his creation of a magico-religious univers in his books a.s.o., attracted a lot of Romanian Intellectuals, like for ex. the esoteric circle of Vasile Lovinescu.